

UIT AS HERREZEN?

Door: Victor A.C. Remouchamps. Luitenant-kolonel der artillerie (b.d.)

Militair en politiek analist

Februari 2018.

Inleiding

Cato waarschuwde in de 3de eeuw vC dat Rome Carthago moest vernietigen en eindigde daarom iedere redevoering met de woorden “*Ceterum censeo Carthaginem esse delendam... overigens ben ik van mening dat Carthago vernietigd moet worden*”. Zijn uitspraak zou Poetin eenvoudig kunnen aanpassen in “Overigens ben ik van mening dat Oekraïne, de Baltische staten en Georgië vernietigd moeten worden”, daarbij voortdurend verwijzend naar de in zijn ogen historisch onjuist getrokken grenzen met die Russische buurlanden. Voor westerse naïevelingen, klinkt zo’n verwijzing nogal agressief in de oren, doch de poliorcor muurbloemen zullen snel de nadruk leggen op praten zonder einde en diplomatie zonder resultaten. Of ze zullen juist benadrukken dat in het oosten van de Oekraïne de rust is teruggekeerd en stille diplomatie ‘dus’ een succes is geworden. Ik zou zeggen: *‘dream on’ en sneller dan U wenst zullen de poorten van de hel geopend worden*, want de bordjes met het opschrift “wegens verbouwing gesloten” bij die nog gesloten poorten, zijn een doorn in het oog van de kleine Tsaar.

Stilte voor de storm?

Relatieve stilte aan de grenzen van de Russische Federatie betekent niet dat er sprake is van stabiliteit en helemaal niet van vrede. Dit moet na de jarenlange inzet van Russische hybride strategische werktuigen en het gevaar van operationele scenario’s zoals geconcipeerd voor KAVKAS 2008 en ZAPAD 2017, nu toch wel een keer duidelijk zijn geworden. Wellicht is een opsomming van de redenen waarom ZAPAD 2017 niet cfm KAVKAS 2008 de springplank voor een hernieuwde gevechtskrachtprojectie werd, een betere optie om een indruk te kunnen krijgen van de diepere achtergronden.

Het hybride instrument heeft het Kremlin tot 2017 geen windeieren gelegd en daarom is de huidige stilte zowel verrassend als verbazingwekkend. *Heeft het Kremlin door de problematiek in het Midden Oosten, oprukkende islamitisch extremistische hordes vanuit Centraal Azië en de zuid-Kaukasus even pas op de plaats gemaakt? Of heeft de mentale slijtage toegeslagen bij hoge militairen en hun achterban? Of is de gevechtskrachtverhouding aan de Russische grensgebieden ten gunste van Oekraïne en de Baltische staten verschoven?* Dat zal vermoedelijk pas duidelijk worden als komende ontwikkelingen en gebeurtenissen in Russische grensgebieden een *déjà vu* reflecteren van de aanloop naar de inval destijds in Georgië, Krim en Donbas.

De verwachting, en misschien is de term veronderstelling beter op zijn plaats, dat Poetin ZAPAD 2017 zou benutten om zijn invloed in een van de afvallige regio’s te vergroten, is optisch gezien niet uitgekomen. Optisch, want achter de schermen is een en ander veranderd, maar is ook veel hetzelfde gebleven. De papegaaiende Russische staatsmedia blijven vanzelfsprekend de druk op de ketel houden. Voortdurend en voor velen tot

vervelends toe, proberen die media met berichten dat Russischsprekende etnische entiteiten opnieuw met fascistische en discriminerende ontwikkelingen geconfronteerd worden en tevens het berichtenverkeer met het Russische hartland regelmatig verstoord, gefrustreerd en gecensureerd wordt, de burger in de straat rijp maken en houden voor een volgende machtsgreep buiten Russische grenzen. Machtsovernames die gefinancierd moeten worden door een greep in de huishoudbeurs van de Russische burger te doen. Ook de uitschakeling van oppositionele krachten is niet veranderd. Die worden nog steeds opgepakt, berecht, opgeborgen of gewoon koelbloedig op straat vermoord. En in Sint Petersburg maakt de trollenfabriek van Poetin overuren met het ophoesten van een tsunami aan nepnieuws. Gelet op de reacties in het Westen slagen zij er nog steeds in westerse media en in hun kielzog de policor politici in verwarring te brengen.

Wat is er dan wel voor, tijdens en na ZAPAD 2017 veranderd? In ieder geval de gevechtskracht in het Militaire District Zuid. Niet toevallig het District dat de druk op de niet-erkende Confrontatielijn (CL): de scheiding tussen Russische proxy legertjes en de reguliere strijdmacht van Oekraïne, hoog moet houden. Westerse inlichtingenverzamelorganen hebben ontdekt dat het Kremlin in de periode tijdens en direct na het einde van ZAPAD 2017 vier legerhoofdkwartieren heeft verplaatst naar de Donbas. Vermoedelijk zijn ten minste vier legers en zeker manoeuvre - en logistieke delen van die legers neergestreken in het gebied ten oosten van de nog steeds officiële grens tussen Oekraïne en Russische Federatie. Het lijkt er op dat voor ZAPAD 2017 de besluitvormingscyclus die leidt tot een offensief operatieplan om doelen tussen de CL en rivier de Dnjepr in handen te krijgen, afgerond is en de bevelvoering om dat plan tot uitvoering te brengen, maanden geleden is gestart. Dat offensief moet op de zuidelijke flank worden ondersteund door (delen van) de Zwarte Zee vloot om gevechtskrachtverhoudingen voortdurend in het voordeel van opmarcherende Russische eenheden te houden. Die Zwarte Zee vloot heeft in het kader van ZAPAD 2017 inmiddels posities op de Zwarte Zee ingenomen.

Waren die maatregelen vermoedelijk bedoeld om de druk op de regering in Kiev op te schroeven en de NAVO te waarschuwen dat inmenging in ongewenste hoge kosten zou resulteren, dan heeft Poetin dat doel niet bereikt. Een van de redenen is dat hij zichzelf in slaap heeft laten sussen door de verwachting dat de scheiding der geesten die in 2014

Anti Ballistic Missile System SM-3, hier in de maritieme variant op de USS Paul Jones

herkenbaar werd, zich nog niet heeft doorgezet, terwijl de VS na de machtswisseling zijn sancties tegen Rusland niet heeft verzacht, maar juist verhard. Twee politieke misrekeningen die vermoedelijk een offensief a la Georgië na ZAPAD 2017 voorshands voorkomen heeft.

De NAVO heeft - naar eigen zeggen - in de Baltische regio, aan de proxy legertjes in de Donbas regio en aan de Zwarte Zee vloot een krachtig signaal

gegeven. Dat militaire signaal bestond uit een combinatie van de Zweedse internationale oefening waarin Gotland de hoofdrol speelde, ontplooiing van een substantiële marine strijdmacht voor de Baltische Golf, NAVO oefeningen op Oekraïens grondgebied en berichtgeving over een nieuw maritiem hoofdkwartier in Constanza, Roemenië. Dat hoofdkwartier zal worden beveiligd door een Amerikaanse Landcomponent en een luchtcomponent samengesteld een Brits *Typhoon* jachtbommenwerpersdetachement en een *US Missile Defence System* SM-3 in Craiova, Roemenië. Vermoedelijk heeft die reactie mede voorkomen dat ZAPAD 2017 afgesloten zou worden met een geslaagde greep naar de Djnepr bruggen en de Mariupol regio.

Kiev slaat terug?

Na de implosie van de Sovjet Unie en het uiteenvallen van het Warschau Pakt besloot de toenmalige - op Moskou georiënteerde - Oekraïense regering al snel om net als het gros van de westerse landen het 'vredesdividend' op te snoepen. Het Defensiebudget werd teruggebracht tot 0,9% BNP, het grootste deel van de landcomponent¹ werd naar huis gestuurd, mede doordat jonge Oekraïners massaal de dienstplicht ontdoken,² het gros van het nucleaire vermogen werd in het kader van het *Boedapest Memorandum*,³ afgestaan en ingeleverd. Ook de lucht- en maritieme component werden afgebouwd. Het resultaat was dat de Oekraïne achterbleef met een in elkaar gestort defensiehuis waarvan de renovatie ruim 25 jaar lang werd uitgesteld. Door die eenzijdige op Moskou gerichte adoratie viel de Krim en het oosten van de Oekraïne in handen van Russisch-georiënteerde militanten.⁴

Inmiddels heeft de (militaire) ondersteuning door het Westen, het defensietij in Oekraïne doen veranderen. In het nieuwe beleidsdocument *The National Security Strategy of Ukraine* staat opgetekend dat de Oekraïne:

- De strijdkrachten op NAVO-standaard moet brengen.
- Zijn buitenlandse beleid oriënteert op het bilateraal strategisch partnerschap met de Verenigde Staten, omdat het partnerschap de garanties biedt voor een streven naar internationale veiligheid in de Euro-Atlantische regio.

Het Defensiebudget is sinds 2015 opgeschroefd naar 5% BNP; het Westen en vooral de USA heeft geavanceerd zwaar materieel toegeleverd, waardoor de gevechtskracht opgestuwd is. De 100.000 vrijwilligers die actief de pro-Russische opmars in het oosten van Oekraïne tot stoppen hebben gedwongen, maken deel uit van de landcomponent en om de graad van gereedheid op te voeren hebben Oekraïense strijdkrachten inmiddels zes keer een grootscheepse mobilisatie-oefening ondergaan. Het resultaat is dat de Oekraïense strijdmacht uitgegroeid is tot een gemotiveerde organisatie van meer dan 250.000 mannen en vrouwen, die wordt ondersteund door 14.500 civiele vrijwilligers. Een samenleving, gehard door ervaringen met de hybride afpersmethodes van het Kremlin in de afgelopen vier jaar, plus meer dan 2500 organisaties⁵ en bedrijven die logistieke steun geven in de vorm van voedsel, uniformen, medische verzorging en munitieaanvoer. Ervaring!

Bovendien beschikt de Oekraïne inmiddels over een uitgebreide gemoderniseerde militair-industriële capaciteit,⁶ aangevuld met hooggekwalificeerd menselijk kapitaal zoals ervaren

De Dozor armored personnel carrier (APC) geproduceerd door de "Lviv Armored Tank Plant of the State Corporate Group Ukroboronprom".

ingenieurs en creatieve ontwerpers, opgeleid op topuniversiteiten die uitblinken in het aanbieden van hoogstaande wetenschappelijke studies. Desondanks moet nog steeds een beroep gedaan worden op westerse militaire steun en investeren westerse defensie-industrieën niet of nauwelijks in dat hoogwaardige industriële vermogen.

Daaraan zijn het gebrek aan een transparante industriële structuur⁷ en de nog steeds geïnstitutionaliseerde corruptie debet. De productie van de *Dozor*, een pantserwielvoertuig voor de infanterie, is een sprekend voorbeeld van de mate van corruptie bij nationale Defensie-opdrachten. Aan diverse comités worden bijdragen gevraagd voor bepantsering, communicatiematerieel, NBC-bescherming, aandrijving en bewapening. In ieder comité zitten vertegenwoordigers van Oekraïense oligarchen (onder de maskerende naam van *subcontractor*) die dwingend willen participeren in ontwikkeling en export van het betreffende uitrustingsstuk. Het overkoepelende orgaan *Ukroboronprom* vormt door zijn weinig transparante structuur en naar corruptie ruikende verdeling van opdrachten, de grootste hindernis om buitenlandse investeerders binnen te halen. Hun invloed wordt bewust beperkt en eigendomsrechten niet gegarandeerd. Hoe het wel kan, bewijst de ontmanteling van de nationale aardolie- en gasindustrie *Naftogaz*. Die heeft een soort *supervisory board* geïnstalleerd, waarbij investeerders door het benoemen van vertegenwoordigers invloed kunnen uitoefenen op het besluitvormingsproces van het bedrijf.

De ontwikkelingen op defensiegebied tonen een optimistisch en een pessimistisch beeld. Optimistisch, gezien de stappen die reeds zijn gemaakt en tot een aanzienlijke verbetering van de gevechtskracht hebben geleid. En optimistisch, gezien de stevige ondersteuning door en vanuit de Oekraïense samenleving. Pessimistisch, gelet op het feit dat de regering in Kiev

nog steeds niet in staat is om de industriële corruptie uit te bannen, waarbij de vraag rijst of zij die corruptie wel wil en definitief kan uitbannen. Zolang die corruptie niet effectief bestreden kan worden, kan Kiev zijn hoogwaardige defensie-industrie nooit tot volle bloei laten komen en blijft het land afhankelijk van ondersteuning door NAVO-lidstaten, vooral de USA.

As en herrijzen

Uit de voorgaande tekst kan de geïnteresseerde Oekraïnevolger vaststellen dat in militaire zin een positieve verandering te herkennen is, maar in politieke zin nog steeds corruptie een sterke koers vaart en politieke besluiten kleurt. De dikke aslaag is nog steeds niet opgeruimd, wat het definitief herrijzen van Oekraïne als een transparante democratische staat naar westers model frustreert. De vraag blijft vooralsnog in hoeverre Moskou, geplaagd door economische en financiële malaise, en Brussel onder meer door de migratieproblematiek geconfronteerd met een doorgaande verwijdering tussen de lidstaten, Kiev de tijd gunnen om de geconstateerde hindernissen op te ruimen en de lang gekoesterde Rode wens om op Oekraïens territorium *Novarossyia* - goedschiks of kwaadschiks - te vestigen, te ontmoedigen of te stoppen.

Oekraïne uit de as herrijzen? De vraag stellen is die beantwoorden. De moderne Cato zou na iedere toespraak kunnen stellen: *“overigens ben ik van mening dat het voortdurend etterende corruptiegezwel met geweld moet worden uitgesneden”*.

¹ In 1991 had de Landcomponent nog een volume van 1 miljoen.

² Een van de belangrijkste gevolgen van het verlagen van de defensie-uitgaven was de verlaging van de wedde voor dienstplichtigen, hetgeen regelrecht leidde tot een ongekennde en massale ontduiking van de dienstplicht. In december 2013 besloot de regering van de toenmalige president van Oekraïne; Viktor Yanukovitch, om de dienstplicht af te schaffen en een (semi) beroepsleger op te richten. Omdat de oorlog zich anno 2018 blijft voortslepen en de vredesovereenkomsten door Rusland worden genegeerd en zelfs ontdoken, heeft de Oekraïense regering besloten de dienstplicht opnieuw in te voeren en de defensie-uitgaven naar een voor Oekraïne ongekennde hoogte op te voeren.

³ Het “Boedapest Memorandum” stelde dat *“The United States of America, the Russian Federation, and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, reaffirm their commitment to Ukraine, in accordance with the principles of the CSCE Final Act, to respect the Independence and Sovereignty and the existing borders of Ukraine.*

⁴ De opstanden in oost-Oekraïne, Charkov, Mariupol, Lviv en Odessa konden slechts worden gestopt door haastig uit de grond gestampte en uit vrijwilligers bestaande paramilitaire eenheden die er na hevige strijd in slaagden de door de FSB gefinancierde zogenaamde “verzetshaarden” in Kharkiv/Charkov, Lviv/Lemberg, Mariupol en Odessa te neutraliseren. In een spontane grootschalige militaire operatie werden de zogenaamde opstandelingenverbanden van de DPR en de LPR vrijwel verslagen. Slechts de inzet van reguliere Russische eenheden kon voorkomen dat de “opstand” in oost-Oekraïne kon ontaarden in een regelrechte blamage voor Poetin.

⁵ Vrijwilligersorganisaties van het eerste uur: *“Wings of the Phoenix”* specifieke hulp voor 9 brigades van de Oekraïense landmacht. Opbrengst: € 110.000. *“Come Back Alive”*, specifieke hulp voor 95ste en 80ste *Air Mobile Brigade*. Opbrengst: € 113.000. *“Help the Army”*, specifieke hulp voor eenheden in de Kharkiv regio: *“The Volunteer Hundred”*, specifieke hulp voor de *National Guard*. *“Support the Army of Ukraine”*, specifieke hulp voor 30 eenheden van de landmacht. *“Army SOS”*, specifieke hulp voor 93ste Brigade, 1ste Tankbrigade, 1ste en 2de Bataljon van de *National Guard*. Opbrengst:

€223.000. *“Ukrainian Military Portal”*, specifieke hulp voor 10 brigades van de Oekraïense landmacht. *“Circle of Peoples Trust”*, specifieke hulp voor de *National Guard* eenheden. *“Peoples project”*, specifieke hulp voor de 7de Brigade en de 2de en 8ste Spetznaz regimenten en het 73ste Spetznaz Marine Centrum.

⁶ Oekraïne was na Rusland de sterkste industriestaat van de Sovjet-Unie. Er werkten een miljoen mensen in de wapenindustrie. Van de wapenexport ging een derde naar Rusland. Ten tijde van het uiteenvallen van de Sovjet-Unie bevond 30% van de wapenindustrie zich in Sovjetrepubliek Oekraïne, met ongeveer 750 bedrijven en 140 technische en wetenschappelijke instituten. Hieronder onder meer ontwerp- en productiefaciliteiten voor intercontinentale ballistische raketten zoals de nucleaire SS-18 (door de Russen *Vuvoda R-36M2* genoemd) en de SS-24 die niet meer in gebruik is. Meer dan de helft van de raketindustrie van de Sovjet-Unie bevond zich in Oekraïne.

⁷ *Ukroboronprom* is een overkoepelende organisatie van meer dan 130 defensie-industrieën waarin meer dan 80.000 mensen werkzaam zijn. Haar voornaamste bestaansrecht is dat de organisatie het overzicht zou moeten bewaken van onder meer alle import- en exportlicenties van militair materieel, ondanks het feit dat dit soort verantwoordelijkheden onder de taken valt van andere ministeries. Een ondoorzichtig model waarbij het niet duidelijk is bij welk segment de (eind)verantwoordelijkheid ligt, wordt door buitenlandse investeerders niet geapprecieerd. Bovendien controleert de organisatie honderden “comités” die zich bezighouden met het ontwikkelen van militair materieel. Voor elk nieuw ontwerp moet goedkeuring worden gevonden bij de tientallen “deel-comités” die de voortgang bij de productie van een of meer kwaliteiten van het eindproduct moeten bewaken.